

Алеко Константинов

160 години от рождението му

Алеко Иваницов Константинов е роден на 1 януари 1863 в гр. Свищов.

Учи при частни учители, в Свищовското училище и в Априловската гимназия в Габрово. По време на Руско-турската освободителна война е писар в канцеларията на свищовския губернатор. Завършва средно образование в гр. Николаев, Русия и право в Новоросийския университет в Одеса. Съдия и прокурор в Софийския окръжен съд, помощник-прокурор и съдия в Софийския апелативен съд. Два пъти уволняван по политически причини. Юриконсулт на Софийското градско управление. До края на живота си е адвокат на свободна практика в София. Посещава Всемирното изложение в Париж (1889), Земското индустриално изложение в Прага (1891) и Колумбовото изложение в Чикаго (1893). Училищен настоятел, член на Върховния македонски комитет, на настоятелството на гружество „Славянска беседа“, на Българското народообразователно гружество, на Комисията за насърчаване на местната индустрия, на Дружеството за насърчаване на изкуствата, на Музикалното общество, на Театралния комитет. По негова инициатива се създава първото туристическо гружество в България (начало на организиран туризъм – изкачването на „Черни връх“, 27. 08. 1895). Член на опозиционната Демократична партия начело с П. Карабелов; участва в изготвянето на програмата ѝ, сътрудничи с фейлетони, пътеписи, дописки, статии в нейния орган в. „Знаме“ от създаването му.

Алеко Константинов е убит при неуспешен атаката срещу съпартиеца му Михаил Такев на 23 май (11 май стар стил) 1897 г. Двамата са в Пещера, родното място на Такев, от което е и избран за народен представител. Те участват в тържествата за Деня на славянската писменост, като вечерта на същия ден двамата потеглят с файтон за Пазарджик. По пътя спират за известно време в село Радилово. Жителите на Пещера и Радилово имат отдавнашен спор за собствеността на гори и общински мери, като и двете страни многократно прибегват до насилие. Във връзка с

този конфликт група жители на Радилово, начело с кмета от Народната партия Петър Минков, решават да убият Такев. Такев и Алеко Константинов напускат Радилово след 22 часа. В землището на съседното село Кочагово (днес Алеко Константиново) радиловчаните Милош Топалов и Петър Салепов стрелят по файтона им с пушката на радиловския кехая Здравко Игнатов, при което убиват Алеко Константинов. По-късно Минков, Салепов и Топалов са осъдени на смърт, като присъдата на Салепов, който е непълнолетен, е заменена с 15

години затвор. Отпечатъците от цървулите на убийците и днес са изложени в родната къща-музей на Алеко в Свищов.

Първите отпечатани творби на Алеко Константинов са стихотворенията „Огледало“ и „Защо?“, изпратени от гр. Николаев и публикувани във вестниците „Целокупна България“ и „Свободна България“. В тях той не крие отношението си към политическата обстановка в България и проявява чувствителност към социалните пороци. Първата зряла творба на Константинов е „До Чикаго и назад“. В нея са предадени непосредствените впечатления на автора от пътуването му до Америка. Тя носи белезите на неговата ярка творческа индивидуалност – темперамент, артистичност, чувство за хумор. С книгата „Баї Ганьо“ Алеко Константинов се изправя пред сложните икономически и социалнопсихологически въпроси на своето време – пътя на България и целта на нейното развитие, мястото ѝ сред другите страни, съдбата на националните добродетели, морал, бит, нрави.

В цикъла „Разни хора, разни идеали“ частният случай е изведен до художествено обобщение, създадени са плътни социалнопсихологически типове с трайна общочовешка стойност. Личностното, гражданското и творческото реализиране на Константинов съвпада с първите стъпки на новоосвободена България, с процеса на изграждане на нейната нова материална и духовна култура. Той живее с непознато дотогава чувство за цивилизация и прогрес, със съзнанието и отговорността на обществен възпитател. Потопен е изцяло в своя-

Паметна плоча пред родния дом на Щастливеца

Къщата-музей на А. Константинов в гр. Щастиев

Сърцето на Алеко

Канцеларията на писателя

Възстановка на убийството на Щастливеца

Бай Ганьо чете произведенията на своя създател

та съвременност; не търси сравнения, корективи, критерии в миналото. Интересува го националната ситуация и проблематика в европейския и световен контекст. Хумористичното отношение към реалността е част от мироведно-поведенската му система. Творецът притежава неподдаващо се на догми съзнание, вродена способност да приема нещата в тяхната нееднозначност, изменчивост и подвижност, свободно да ги размества, взаимно да ги замества и свързва според художествената логика. Неговият хумор е сплав от безгрижен гръмък смях и мъдро разбиране на човека, от гняв, породен от социални и лични пороци, и стремеж към тяхното хумористично надмозване и сатирично унищожаване. Това е артистичен смях, който не потиска, а преодолява грозното и пошлото и

действа като морална сила. Наред със способността да открива около себе си в комично деформиран вид безброй варианти на социални сблъсъци и човешки метаморфози Алеко Константинов внася в литературата и усещането за артистична радост и забава от творческия акт. Произведенията на Константинов са преведени на около 30 езика. Първите преводи са от края на XIX в. (естонски, руски, сръбски) и началото на XX в. (немски, полски, френски, чешки и гр. езици). ◆

Псевдоними: Башибозук, Беньо Након, Вьса Пъцова, Един от клуба на Моралното влияние, Щастливец.

(Материалът е взет от „Речник по нова българска литература (1978–1992)“, Хемус, С. 1994; автор: К. Бъклова)